

Leņmō pūojpandōkskubs

1922. āigast 15. februār itiz kubbōtulmiz āigal vastō vōttōd

Leņmō Republik

Pūojpandōks

Leţmō Republik Saeima 2014. āigast 19. jūnijs mōitastiz Leţmō Republik Pūojpandōks, kitōs Pūojpandōks preambula ūds redaktsijs – paldīņiz sizzōljūdōks (“Leţmō rovz eņš vāldistōz vēļtōd Pūojpandōkskubs um lop-tāntōn eņšōn seļliz vald Pūojpandōks”) azmōl vōttōs seļliz tekst:

1918. āigast 18. novembōrs tieutōd Leţmō vald um lūodōd, itōs kubbō leļlizt istōrilizt mōd, leļlizt vizā eņš vald tōmiz ja nānt jarāvōtāmōt ižsādīmiz ōigōmd, laz sōgō vizāstōd leļlizt, leļ kiel ja leļ kultūr pilimi ja kazzimi leb āigastsadād, vōiditōd Leţmō rov ja jegāid vabām ja praļļōd Leţmō vald ja sie jelānikād jōvām.

Leţmō rov vōiksliz eņšōn eņš vald Vabāmvōikslīmizōs. Vāldistōz vēļtōd pūojpandōkskubs se vizāstiz vald sāllōm ja loptāntiz eņšōn Pūojpandōks.

Leţmō vald iz tapārt okupātsij režīmīdi, vōiksliz nānt vastō ja sai tāgiž vabām, vald jatkīmiz alizt pāl 1990. āigast 4. maijs ūd pāl tieutōs vald ižpilīmiz. Se ovstōb eņšt vabām vōikslījiži, pidāb mīels vōrōd joud oppōri, lāitab komūnistōd ja natsistōd totalitāriži režīmīdi ja nānt kuļļōtēdi.

Leţmō nemē demokrātlī, ōigli, sotsiālīz viļō vastōkuostāji ja natsionāli vald tigūb rištīng ov ja vabam pāl, tapārtōb ja kāitsōb rištīng alīži pūojōigiži ja ovstōb minoritētīdi. Leţmō rov kāitsōb eņš suverenitātō, Leţmō vald ižpilīmizt, teritōrijt, sie jaggōmōt vōlmizt ja demokrātilizt vald sāllōmt.

Leţmō identitātō Eirōp kultūr rūims jōvā munižist aigist ātō lūonōd leļlizt ja livlizt irdōkst, leļlizt kavālit, leļ kēļ, āmnām-nizt rištīng ja rištusk vārtōkst. Leţmōn ustōb vōlmi, ānagi vald kēļ – leļ kēļ, vabām, idvastālit, solidaritāt, ōigit, ovlit, tie

ārmastīmi ja aim ātō itiz kubgōn alizt. Jegāikš pidāb ūoļtō il eņš, eņš leļglizt ja kubgōn itiz jōvām, ja kuostāb munt, tul-bizt kazāmd, immōrgouļ ja ilā jedst.

Mōistōs eņš tazāvārtitō rovvaidlizōs aims Leţmō kāitsōb vald interesīdi ja ābļōb višīņtō Eirōp ja mōilma kazāntīmiz jatkijiz ja demokrātlīz viļō.

Jumāl, pivāst Leţmōdō!

(19.06.2014. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 22.07.2014.)

Leţmō ro vz eņtš vāldistōz vēltōd pūojpandōkskubs um
loptāntōn eņtšōn seļļiz vald pūojpandōks:

I jag.
Iļamnizt sādōkst

1.

Leţmō um iţpīļijī demokrātli republik.

2.

Leţmō vald suverēni vōimi um Leţmō rovvōn.

3.

Leţmō vald teritōrijō rovdvaidliţis lieppimiţis sādōd rubiţd
sizāl viţōbōd Vidūmō, Latgalmō, Kurmō ja Zemgale.

4.

Vald kēļ Leţmō Republikis um leţkēļ. Leţmō plagā um punni
valdā vīrkizōks.

(15.10.1998. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 06.11.1998.)

II jag. Saeima

5.

Saeimō vīṭōb sadā rov jednikkō.

6.

Saeima sōb vēḷtōd iḷamnižis, idližis, kūoḷižis, salližis ja proportsionāližis vēḷtimižis.

7.

Leṭmōdō ižkizt vēḷtimizimmōrgouṭiž jaggōs, Saeima deputātōd luggō, kīenta um vēḷtōmōst jegāids vēḷtimizimmōrgouṭs, um loptāntōmōst jegā immōrgouṭ vēḷtijizt lug pierrō.

8.

Ōigiz vēḷtō um tāužōigizt Leṭmō kuodānikādōn, kis vēḷtimizt pāvas ātō sōnōd kōdōkstuoistōn āigastō vanāks.

(27.01.1994. pandōks redaktsijs, mis tuḷ joudō 26.02.1994.)

9.

Saeimō vōib vēḷtō jegāid tāužōigizt Leṭmō kuodānikkō, kis vēḷtimizt ežmizōs pāvas um vaṇim ābku kakškimdō ikš āigast.

10.

Saeimō vēḷtōb nēḷa āigast pāl.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuḷ joudō 31.12.1997.)

11.

Saeima vēḷtimiztōn um vōlmōst oktōbōr ežmiz pūolpāvan.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuḷ joudō 31.12.1997.)

12.

Ūžvēḷtōd Saeima tulāb ežmiz kubbōtulmiz pāl novembōr ežmiz tūoiznapāvan, siz lopūb ka jedmiliz Saeima tāužvālda.

13.

Až Saeima vēḷtimizt Saeima vāldiž laskimiz ārdiṇ suggōbōd mūl āigast āigal, sis seḷḷi Saeima tulāb kubbō amā obbō ikš kū pierrō sīe vēḷtimizt ja sīe tāužvālda lopūb pierrō kuolm āigastō tulbiz novembōr ežmiz tūoiznapāvan idskubs ūd vēḷtōd Saeima kubbō tulmizōks.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuḷ joudō 31.12.1997.)

14.

Āb veitim āb ku id kimmōzjaggōn vēḷtijizist um ōigiz irgtō rovieltimiz iḷ Saeima tāgižkutsimiz. Až rovieltimizōs iḷ Saeima tāgižkutsimiz sīe pūolst ieltōb jemmit ieltijizist ja amā veitō kakš kuolmōzjaggō perrižist Saeima vēltimizist jaggō vōttōnd vēḷtijizt lugst, siz Saeima um pidtōb tāgiž kutstōks. Ōigizt irgtō rovieltimiz iḷ Saeima tāgižkutsimiz āb vōi kōlbatō id āigast pierrō Saeima kubbōtulmizt, id āigast jedmōl Saeima tāužvālda lopāndōkst, Vald Prezident tāužvālda perriz kūd kū āigal, nei iž ka jedmōl kūž kūdō pierrō perizt rovieltimizt iḷ Saeima tāgižkutsimiz. Vēḷtijizt āb vōitō tāgiž kutsō ižkiži Saeima nōtkōmidi.

(08.04.2009. pandōks redaktsijs, mis tuḷ joudō 02.11.2010.)

15.

Saeima pidāb eṇtš istāmiži Rīgōs ja set ižkizt vōlmizt kōrdōl se vōib kubbō tūlda mūs kūožōs.

16.

Saeima vēḷtōb eṇtš prezidij, missōs um eḷḷimiez, tām kakš itlizt ja siktārt. Saeima prezidij jelāb tīedō amā Saeima tāužvālda āiga.

17.

Ūžvēḷtōd Saeima ežmiz istāmis tīeb vāldiž jedmiliz Saeima eḷḷimiez agā prezidij ilzandōksōl mū prezidij nōtkōm.

18.

Saeima īž vaņtlōb lebbō eņtš nōtkōmōd tāužvaldidi. Saeima nōtkōm tāužvaldō sōb Saeimō vēļtōd pārsōn, až ta Saeima istāmizōn āndab seļļiz pivāliz tapārtōks:

“Minā, vōttōs eņtšōn Saeima deputāt amāt tīetōbidi, Leļmō rov jeds vōnōb (pivālistiz tapārtōb) vōlda ustōb Leļmōn, višīņtō sīe suverenitātō ja leļķiēldō kui āinagizt vald ķiēldō, kaitsō Leļmōdō kui īžpilijizt ja demokrātlizt valdō, tāutō eņtš tīetōbidi ovlistiz ja paļimiz mūoštamiz pierrō. Ma panāb eņtšōn piddō Leļmō Pūojpandōkst ja pandōkši.”

(30.04.2002. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 05.11.2002.)

19.

Saeima prezidij kutsūb kubbō Saeima sesijidi ja sādōb ķōrdaliži agā īžkizķōrdaliži istāmiži.

20.

Saeima prezidijōn um kutsōmōst kubbō Saeima istāmiz, až siedā kizūb Vald Prezident, ministōrd prezident agā āb veitim ābku ikš kuolmōzjag Saeima nōtkōmišt.

21.

Sižāliz tīe ja ķōrda vizāstimiz pierāst Saeima tieb eņtšōn ķōrdaruļ. Saeima tiekēļ um leļķēļ.

(30.04.2002. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 24.05.2002.)

22.

Saeima istāmizt āt vāldiž. Až siedā kizūb kim Saeima nōtkōmt, Vald Prezident, ministōrd prezident agā ministōr, Saeima vōib āb veitim ābku kōd kolmōzjag paikōl vōļļijid jednikād iēld jemmitōks loptāntō iļ salliz istāmiz pidāmiz.

23.

Saeima istāmiži vōib piddō, až nēšti vōtāb jaggō amā veitō pūol Saeima nōtkōmišt.

24.

Saeima, Pūojpandōksōs īžkizt sādōd suggimiži ulzarrōs, tieb eņtš loptāntimiži paikōl vōļļijid deputātōd absolūtiz iēl jemmitōks.

25.

Saeima vēļtōb komisijidi, sādōs nānt nōtkōmōd luggō ja ilzandōkši. Komisijdōn āt ōigizt kizzō eņtš tīe pierāst tārpaliži tieutidi ja seļtōkši īžkizt ministōrd ja eņtšvōļikštōkst eitōkst kādst, nei īž ka kutsō eņtš istāmizt pāl seļtōkši āndam vastātijizt ministrijd ja eņtšvōļikštōkst eitōkst vastātijiji jūodijidi. Komisijd vōibōd tiedō jellō ka sesijd vail.

26.

Saeiman vizād suggimizt pierāst um sādōmōst parlamentārliži tuņšlimizkomisijdi, až siedā kizūb āb veitim ābku ikš kuolmōzjag Saeima nōtkōmišt.

27.

Saeiman āt ōigizt andō ministōrd prezidentōn agā īžkiz ministrōn nōvtimiži ja kizzimiži, mis pāl um vastātōmōst nāntōn agā nānt kaimdōd vastātijizōn vald amātpārsōnōn. Ministōrd prezidentōn agā ministrōn Saeima agā sie komisij nōvtimiz pierrō um nustāmōst nāntōn jeddō vastātijiji dokumentidi ja aktidi.

28.

Saeima nōtkōmtō āb vōi āb iļ ieltimiz, āb ka iļ amāt tāutimizōl ulzō ķitōd mōtkōd vōttō vastūks jūrō āb kūoļ, āb administratīviz, āb distsiplināriz ķōrdōl. Saeima nōtkōmt vōib vōttō kūoļ vastūks jūrō, až ta, laz kil amātō tāutōs, lagtōb:
1) ovvō pūtijiji tieutidi, tieudsō, ku ne āb ūot ōigizt, agā
2) ovvō pūtijiji tieutidi iļ privātiz agā aim jelāmiz.

29.

Saeima nōtkōmtō āb vōi vizzō piddō, tiedō tām jūs lebvōtšimiz, āb ka mū viļō suorāntō tām pārsōn vabāmtō, až siekōks āb ūo

īds nōvs Saeima. Saeima nōtkōmt vōib vizzō vōttō, aḷ ta sōb vizzō aktōd kūoḷōn kuḷḷōtie tiemiz jūs. Iļ jegā Saeima nōtkōm vizzō vōtāmiz um kōdkimdō nēļa stuḅd āigal sōtōmōst tieutō Saeima prezidijōn, kis kāndab sīe jeddō tulbiz Saeima istāmizōn, laz loptāntō iļ Saeima nōtkōm pidāmiz vizās agā iļ tām vabāks laskimiz. Sesijd vail ja sesij vāldiḷ tiemiz sōḅō iļ Saeima nōtkōm pidāmiz vizās loptāntōb Saeima prezidij.

30.

Saeima nōtkōm vastō āb vōi irgtō kriminālvaitimiz agā pānda tāmmōn administratīvstrōipō ilmō Saeima nōvsvōlmizt.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

31.

Saeima nōtkōmōn um ōigiz kiēldō tapārtōks andimizōst:

- 1) iļ pārsōnd, kis tāmmōn nemē rov jednikān ātō uskōnd mingiḷi faktidi agā tieutidi;
- 2) iļ pārsōnd, kiēn ta, eḅtš rov jednikā tiētōbidi tāutōs, um uskōn mingiḷi faktidi agā tieutidi;
- 3) iļ ne faktōd ja tieutōd iḷ.

32.

Saeima nōtkōm āb vōi iḷ, āb ka mū pārsōn nim pāl sōdō vald kādst tēļimiḷi ja kontsesijidi. Sīe paragraf vōlmizt āt pandōb ka ministōrdōn, laz kil ne āb vōlkt Saeima nōtkōmōd.

33.

Saeima nōtkōmōd sōbōd palkō vald vaitmišt.

34.

Iļ Saeima ja komisijd istāmizt referīerimizt, aḷ ne āt tuodlizt, āb vōi mitīdtō vastūks jūr vōttō. Iļ Saeima ja komisijd sallizt istāmizt vōib tieutidi andō set Saeima agā komisij prezidij lubā pierrō.

III jag. Vald prezident

35.

Vald Prezident vēltōb Saeima nēļa āigast pāl.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

36.

Vald Prezident vēltōb salliztiz ieltōs āb veitim ābku 51 Saeima nōtkōm iel jemmitōks.

37.

Vald Prezidentōks vōib vēltō tāuḷōigiz Leḷmō kuodānikkō, kis um sōnd nēļakimdō āigastō vanāks. Vald Prezidentōks āb vōi vēltō kuodānikkō, kis um setmiḅ valdōd kuodānikā.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

38.

Vald Prezident amātō āb vōi piddō īdskubs mū amātōks. Aḷ Vald Prezidentōks vēltōd pārsōn um Saeima nōtkōm, tāmmōn um panmōst alā Saeima nōtkōm tāuḷvaldō.

39.

Ikš ja se iḷ pārsōn āb vōi vōlda Vald Prezident jemīḅ ābku kōdōks āigastō kōrda pierāst.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

40.

Vald Prezident, vōttōs eḅtšōn amāt tiētōbidi, Saeima istāmizōn āndab seļliz pivāliz tapārtōks: “Ma vōnōb, ku amā min tie sōb pivāstōd Leḷmō rov jōvāmōks. Ma tiēb ammō, mis lib min joudsō, laz praḷḷō Leḷmō vald ja sīe jelānikād jōvāmtō. Ma pidāb pivāks ja vōidab Leḷmō Pūojpandōks ja vald pandōkst jūr. Amād vastō ma lib ōigi ja eḅtš tiētōbidi ma tātab amā paḷimiz mūoštāmis pierrō.”

(03.05.2007. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.05.2007.)

41.

Vald Prezident reprezentierōb valdō rovdvaidlistiz, nimtōb Leṭmō ja vōtāb vastō munt valdōd diplomātliži jednikīdi. Ta tātab Saeima loptāntimiži iļ rovdvaidlizt lieppimizt ratifitsierimiz.

42.

Vald Prezident um vald suodāvāg kuordimi jūdiji. Suodā āigaks ta nimtōb kuordimizt pēlinikkō.

43.

Vald Prezident Saeima loptāntimizt pierrō tieutōb suoddō.

44.

Vald Prezidentōn āt ōigizt astō vajāgliži militārliz kaitsimiz samīdi, aļ mūnda mū vald um tieutōn Leṭmōn suoddō agā grumānikā akūb pālō Leṭmō rubīžōdōn. Sīekōks Vald Prezident ildīņ kutsūb kubbō Saeimō, kis loptāntōb iļ suodā tieutimizt ja irgimiz.

45.

Vald Prezidentōn āt ōigizt alāstō kuṙṙōtējiži, iļ kīen kūoļ loptāntimi um tund pandōksiz joudō. Nānt ōigizt kōlbatimiz sūṙitō ja kōrdō sādōb ižki pandōks. Amnestijō āndab Saeima.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

46.

Vald Prezidentōn āt ōigizt kutsō kubbō ja jūdō ižkizkōrdaliži Ministōrd kabinet istāmiži, pands paikōl nānt tiekōrdō.

47.

Vald Prezidentōn um pandōkst irgtimiz ōigiz.

48.

Vald Prezidentōn um ōigiz irgtō Saeima vāldiž laskimiz. Sīe pierrō um tīemōst rovieltimiz. Aļ rovieltimizōs jemīņ ābku pūol ieltijīžist ātō Saeima vāldiž laskimiz pūolst, um arrōmōst, ku

Saeima um vāldiž lasktōd ja um tieutōmōst ūdi vēļtimiži, mingiztōn um suggōmōst āb obbōm ābku kakš kūdō pierrō Saeima vāldiž laskimizt.

49.

Aļ Saeima um vāldiž lasktōd agā tāgiž kutstōd, Saeima nōtkōmōd tāužvāldad iebōd sīegid joudsō ūd vēļtōb Saeima kubbōtulmiz sōņō, bet seņtš vōnd Saeima vōib tūlda kubbō istāmitz pāl set siz, aļ Vald Prezident tānda kutsūb. Seļlizt Saeima istāmitz tiekōrdō sādōb Vald Prezident. Āb jedmōl ābku ikš kū ja āb obbōm ābku kakš kūdō pierrō Saeima tāgižkutsimizt um suggōmōst ūd vēļtimiztōn.

(08.04.2009. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 02.11.2010.)

50.

Aļ rovieltimizōs jemīņ ābku pūol ielsti um Saeima vāldiž laskimiz vastō, siz um arrōmōst, ku Vald Prezident um vāldiž lasktōd, ja Saeima vēļtōb ūd Vald Prezident vāldiž lasktōd Prezident pālō iend tāužvālda āiga pāl.

51.

Āb veitim ābku pūol amād Saeima nōtkōmišt jeddōpanmiz pierrō Saeima salliz istāmitz āigal amā veitō kōd kuolmōzjag amād Saeima nōtkōmōd ield jemmitōks vōib loptāntō Vald Prezident vāldiž laskō. Seļliz loptāntimizt pierrō Saeima ildīņ vēļtōb ūd Vald Prezident.

52.

Aļ Vald Prezident kiēldōb amātōst, kūolōb agā tānda kutsōbōd tāgiž jedmōl tām amāt āiga loppimiz, Vald Prezident kūoļō tātab Saeima eđdimēz, kuņtš Saeima vēļtōb ūd Vald Prezident. Nei iž Saeima eđdimēz tātab Vald Prezident kūoļō, aļ perri um ullōpūol vald rubīžidi agā mū viļō āb vōi eņtš amātō tāutō.

53.

Vald Prezident äb kända politliz vastüks iļ eņtš tīemizt. Amād Vald Prezident kāsķūdōn um vōlmōst iņō alākēratōd ministōrd prezident agā vastātijiz ministōr pūolst, kis sīekōks vōtābōd eņtšōn amā vastüks iļ nānt kāsķūd, nēļakimdō kōdōksmōs ja vīdkimdō kūdōs paragrafs nāgļōd suggimiži ulzō klōkšōs.

54.

Vald Prezidentō vōib kutsō krimināliz vastüks jūr, aļ sīekōks um īds nōvs Saeima äb veitim äbku kōd kuolmōzjag ield jemmitōks.

IV jag. Ministōrd kabinet

55.

Ministōrd kabinet um ministōrd prezident ja tām kutstōd ministōrd.

56.

Ministōrd kabinetō panāb kubbō pārsōn, kīenta sīeks kutsūb Vald Prezident.

57.

Ministrijd luggō ja nānt tie sūřitō, nei iļ ka vald eitōkst eņtšvailiži lebbōkēmiži sādōb pandōks.

58.

Ministōrd kabinet praļtimiz alā ātō vald vōļikšimizeitōkst.

59.

Ministōrd prezidentōn ja ministōrdōn um nānt amāt tātimizōks vajāg Saeima ustātimizt ja ne vastātōbōd eņtš tīestō Saeima jeds. Aļ Saeima kītōb äbustātimiz ministōrd prezidentōn, sis tāgiļ um astāmōst amā kabinetōn. Aļ äbustātimi um kītōd iļkiz ministrōn, siz sīen um astāmōst tāgiļ ja tām azmōl ministōrd prezidentōn um kutsōmōst mū pārsōn.

60.

Ministōrd kabinet istāmiži jūdōb ministōrd prezident ja tām jarāvōlmiz āigal se ministōr, kīen ta um sīeks andōn tāuļvaldō.

61.

Ministōrd kabinet arrōb āmļi iļkizt ministrijd tīedōd pandōkst projektidi ja kizzimiži, mis āt sidtōd setmiņ ministrijd tīekōks, nei iļ ka iļkizt kabinet nōtkōmōd nustōd vald politik kizzimiži.

62.

Aļ valdō ädāgtōb uļļi grumānikā agā valds agā sīe jags um nūzōn agā ädātōb nūzō siļāli ābarm, mis ädāgtōb paldīņiz vald sāllōmtō, Ministōrd kabinetōn āt ōigizt tieutō iļkiz kōrdō,

andōs tieudō iļ sīe kōdkimdō nēļa stuņd āigal Saeima prezidijōn, kīen seļļizt ministōrd kabinet loptāntimizt um kūoņōn nustāmōst jeddō Saeiman.

63.

Ministōrdōn, aļ ne ka āb ūotō Saeima nōtkōmōd, ja ministōrd tāuļvaldō sōnd vastātijizt vald amātpārsōndōn um ōigiz jaggō vōttō Saeima ja sīe komisijd istāmižist ja andō sizzōl tāutōntōkši ja parāntamiži pandōkstprojektōd jūr.

V jag. Pandōkstāndami

64.

Pandōkstāndamiz ōigizt āt Saeiman, nei iļ ka rovvōn sīes Pūojpandōksōs sādōd kōrda ja sūrīt pierāst.

65.

Pandōkstprojektidi Saeiman vōib andō sizzōl Vald Prezident, ministōrd kabinet, Saeima komisijd, mittō almōl vīļ deputātō, nei iļ ka sīes Pūojpandōksōs sādōd suggimižis ja kōrda pierāst ikš kimmōzjag vēltijizist.

66.

Saeima jegā āigast jedmōl kuodāndimizāigast īrgandōkst loptāntōb iļ vald sizzōltulmizt ja kulūd budžet, mingiz projekt sīen āndab ministōrd kabinet. Aļ Saeima vōtāb vastō loptāntimiz, mis um sidtōd budžets jeddōnāmōt kulūdōks, um loptāntimizōs nāmōst jeddō ka vaitmīdi, missōks nēņi kulīdi kattō. Budžet āigast loppimiz pierrō ministōrd kabinetōn um āndamōst Saeiman vizāstimiz pierāst aļņimiz iļ budžet tātimiz.

67.

Saeima loptāntōb iļ vald suodāvāg sūrīt arm āigal.

68.

Amād rovdvaidlizt lieppimizt pierāst, mis sādōbōd pandōkstāndamiz vīļsō loptāntōb kizzimiži, um vajāg Saeima vizāstimizt. Iļ rovdvaidlizt lieppimizt kubbō lieppōs, Leļmō demokrātij vizāntimiz pierāst rovdvaidlizt institūtsijdōn vōib andō īd jag vald institūtsijd kompetentsōst. Rovdvaidliži lieppimiži, missōks rovdvaidlizt institūtsijdōn sōb andtōd jag vald institūtsijd kompetentsōst, Saeima vōib vizāstō kubbōtulmižis, missōst vōtāb jaggō amā veitim kakš kuolmōzjaggō Saeima nōtkōmišt, ja vizāstimiz pierāst um vajāg

kõd kuolmõzjag päikal võlļijid deputätõd ield jemmitõ. Iļ Leṡmõ jaggõvõtāmiz Eirõp Ītst um loptāntõmõst rõvieltimizõks, mis panāb jeddõ Saeima. Až siedā kizūb amā veitõ pūol Saeima nõtkõmišt, iļ tādzist mõitiztimizt võlmižis, mis āt sidtõd Leṡmõ jaggõvõtāmizõks Eirõp Ītst, um loptāntõmõst rovieltimizõks.

(08.05.2003. pandõks redaktsijs, mis tuļ joudõ 05.06.2003.)

69.

Vald Prezident tieutõb Saeimas vastõ võttõd pandõksi āb jedmõl ābku kimdõs pāvas ja āb obbõm ābku kõdkimdõ ežmizõs pāvas pierrõ nānt vastõvõtāmizt. Pandõks tulāb joudõ nēļatuoistõn pāva āigal pierrõ tieutimizt, až pandõksõs āb ūo pandõd mū termin.

(23.09.2004. pandõks redaktsijs, mis tuļ joudõ 21.10.2004.)

70.

Vald Prezident tieutõb vastõ võttõd pandõksi seļliz kõrda pierrõ: “Saeima (s.u. ro vz) um vastõ võttõn ja Vald Prezident tieutõb seļliz pandõks: (pandõks tekst).”

71.

Kim pāva āigal pierrõ pandõks vastõ võtāmizt Saeimas Vald Prezident pūojtõd kēras Saeima eđizmien võib nõvtõ pandõks tuoizkõrdaliz lebvaṡtlimiz. Až Saeima āb tie pandõks mõitizõks, Vald Prezident āb või tūoiztakõrd vastõ rõkāndõ.

(23.09.2004. pandõks redaktsijs, mis tuļ joudõ 21.10.2004.)

72.

Vald Prezidentõn āt õigizt pandõks publitsierimiz piddõ vizās kakš kūdõ. Tāmmõn um pidāmõst pandõks publitsierimiz vizās, až siedā kizūb āb veitim ābku ikš kuolmõzjag Saeima nõtkõmišt. Nēđi õigizi Vald Prezident agā ikš kuolmõzjag Saeima nõtkõmišt võibõd kõlbatõ kim pāva āigal pandõks vastõvõtāmiz irgst Saeimas. Seļliz kõrda pierrõ vizzõ pidtõd pandõks um āndamõst rovieltimizõn, až siedā kizūb āb veitim

ābku ikš kuolmõzjag vēļtijižist. Až jedmõl nimtõd kõd kū āigal seļli kizzimi āb tuļ, um sīe āiga pierrõ pandõkst publitsierõmõst. Rõvieltimi sīegid āb sug, až Saeima ieltõb iļ sīe pandõks tūoiztakõrd ja až sīe vastõvõtāmiz pūolst āt āb veitim ābku kuolm neļļõzjaggõ āmšti deputātišt.

(23.09.2004. pandõks redaktsijs, mis tuļ joudõ 21.10.2004.)

73.

Rõvieltimizõn āb või andõ budžetõ ja pandõksi iļ tāpiṡtõkst, maksūd, toļid, rõdariek tarifõd, suodādienast, suodā tieutimiz ja irgimiz, arm lieppimiz, ižkiz võlmiz tieutimiz ja sīe loptāmiz, mobilizierimiz ja demobilizierimiz, nei iž ka lieppimiži uļļiztmõdkõks.

74.

Saeimas vastõ võttõd ja seiskimdõ tuoiz paragraf kõrda pierrõ vizzõ pidtõd pandõks um kõtõn joudõ rovieltimizõs, až ieltijizt lug um amā veitõ pūol perrizist Saeima vēļtimižist jaggõ võttõnd vēļtijizt lugst ja až sūrimi jag um ieltõn pandõks tāgižvõtāmiz pūolst.

(21.03.1933. pandõks redaktsijs)

75.

Až Saeima amā veitõ kõd kuolmõzjag ield jemmitõks loptāntõb iļ pandõks pakāndiz vastõvõtāmiz, siz Vald Prezident āb või nõvtõ seļliz pandõks tuoizkõrdaliz lebbõvaṡtlimizt, siedā āb või andõ rovieltimizõn ja siedā um tieutõmõst amā obbõ kuolmõndõs pāvas pierrõ siedā, ku Prezident um vastõ võttõd pandõks sõnd kāddõ.

76.

Pūojpandõkst Saeima võib mõitiztõ kubbõtulmižis, missõst võtāb jaggõ amā veitõ kakš kuolmõzjaggõ Saeima nõtkõmišt. Mõitiztimiži võtābõd vastõ kuolms luggimižis āb veitim ābku kõd kuolmõzjag päikal võlļijizt deputätõd ield jemmitõks.

77.

Až Saeima um mōitiztōn Pūojpandōks ežmizt, tūoizta, kuolmōndt, neļļōndt, kūdōzt agā seiskimdō seismōzt paragrafō, siz seļļiži mōitiztimiži, las ne sōkstō pandōks joudō, um vizāstōmōst rovieltimizōs.

(15.10.1998. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 06.11.1998.)

78.

Äb veitim äb ku id kimmōzjaggōn vēļtijižist um ōigiz andō Vald Prezidentōn tāudlistiz vaļmōz Pūojpandōks mōitiztimizt projektō agā pandōks projektō, mis Prezident āndab Saeiman. Až Saeima äb vōtā sie vastō ilmō mōitiztimiži sižālizōs, siz siedā um āndamōst rovieltimizōn.

79.

Rovieltimizōn andtōd Pūojpandōks mōitiztimi um vastō vōttōd, až sieks um īds nōvs amā veitō pūol āmšti ielōiglizist. Rovieltimizōn andtōd pandōksprojekt, loptāntimi iļ Leļmō jaggō vōtāmiz Eirōp Ītst agā iļ tādizit mōitōkst sīe jaggōvōtāmiz vōlmižis um vastō vōttōd, až ieltijizt lug um amā veitō pūol perrižist Saeima vēļtimizist jaggō vōttōnd vēļtijizt lugst, ja až sūrimi jag um ieltōn pandōksprojekt vastōvōtāmiz, Leļmō jaggōvōtāmiz Eirōp Ītst agā tādizit mōitōkst sīe jaggōvōtāmiz vōlmižis pūolst.

(08.05.2003. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 05.06.2003.)

80.

Rovieltimizōst vōibōd jaggō vōttō amād Leļmō kuodānikād, kīen āt ieltimizōigizt Saeima vēļtimizis.

81.

(Ulzō klōkštōd 03.05.2007. pandōksōks, mis tuļ joudō 31.05.2007.)

VI jag.

Kūoḡ

82.

Kūoḡo Leļmōl kāndabōd rajōn (jālgab) kūoḡōd, immōrgouḡkūoḡōd ja Kuordimi kūoḡ, bet suodā agā ižkiz vōlmiz kōrdōl – ka suodākūoḡōd.

(15.10.1998. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 06.11.1998.)

83.

Kūoḡkāndajizt ātō ižpīlijizt ja āt set pandōks alā.

84.

Kūoḡkāndajizi vizāstōb Saeima, ja nēḡi äb vōi tāgiž kutsō. Kūoḡkāndajiz sōb tām tōmiz vastō kutsō amātōst tāgiž Saeima set pandōksōs sādōd suggimižis kūoḡkāndajizt distsiplināriz kolēgij loptāntimiz pierrō agā kūoḡ loptāntimiz pierrō kriminālažās. Pandōks vōib sādō vannitō, missōst kūoḡkāndajiztōn um jetāmōst eņḡš amātō.

(04.12.1997. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 31.12.1997.)

85.

Leļmōl um Pūojpandōkskūoḡ, mis pandōksōs sādōd kompetents rōmiš vaņḡlōb lebbō kūoḡažḡi iļ pandōks vastātimiz Pūojpandōksōn ja nei iž ka mūḡi pandōksōks sīe kompetentsō andtōd kūoḡažḡi. Pūojpandōkskūoḡōn um ōigiz tieutō pandōkši ja mūḡi aktidi agā nānt jagīdi, mis āt kōtōnd joudō. Pūojpandōkskūoḡ kūoḡkāndajizi pandōksōs sādōd āiga pāl vizāstōb Saeima, sallistiz ieltōs äb veitim äbku 51 Saeima nōtkōm iel jemmitōks.

(05.06.1996. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 26.06.1996.)

86.

Kūoḡō vōibōd kandō set ne orgānd, missōn seļļiži ōigizi āndab pandōks, ja set pandōksōs vizāstōd kōrda pierrō. Suodākūoḡōd jelābōd tiedō ižkiz pandōks pierrō.

VII jag. Vald kontrōl

87.

Vald kontrōl um īzpiliji kolegiāli eitōks.

88.

Vald kontrolieridi nimtōb ja vizāstōb amātō seļļiz īž kōrda pierāst neku kūoḡkāndajizi, bet set tieutōb termin pāl; sīe āigal nēḡi vōib amātōst tāgiž kutsō set kūoḡ loptāntimiz pierrō. Vald kontrōl sāllōmt ja kompetensō sādōb īžki pandōks.

VIII jag. Rištīng pūojōigizt

(Jag 15.10.1998. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 06.11.1998.)

89.

Vald tapārtōb ja kāitsōb rištīng pūojōigiži sīe Pūojpandōks, pandōkst ja Leḡmōn sidtōb rovdvaidlizt lieppimizt pierrō.

90.

Jegāidōn āt ōigizt tieudō eḡš ōigiži.

91.

Amād rofst Leḡmōl ātō īdlimizt pandōks ja kūoḡ jeds. Rištīng ōigizt sōbōd jellō vidōd ilmō mingizt diskriminātsijtō.

92.

Jegāikš vōib kaitsō eḡš ōigiži ja pandōkspierriži interessidi ōiglizōs kūoḡs. Jegāidtō um pidāmōst ilmō sidō, kuḡšt tām sī um pandōks pierrō vizāks tiedōd. Pūojtōmōt ōigizt rikkimiz kōrdōl jegāidōn āt vastātijiz vastōtiemiz sōmiz ōigizt. Jegāidōn āt ōigizt sōdō advokāt abbō.

93.

Jegāid jelāmiz ōigiži kāitsōb pandōks.

94.

Jegāidōn āt vabām ja pārsōn ābpūtimiz ōigizt. Mitid kādst āb vōi jarā vōttō agā suorāntō vabāmtō mōitiz ābku set pandōks pierrō.

95.

Vald kāitsōb rištīng ovvō. Pīḡimi, mōiti vizāsidāmlī agā ovvō alāntijī tiemi mū rištīng vastō um kieltōd. Mitidōn āb tūoḡ pānda alāstōmōt agā rištīng ovvō alāntijiz suḡḡō.

96.

Jegāidōn āt privātiz jelāimiz, kuod ja korespondents ābpūtimiz ōigizt.

97.

Jegāidōn, kis pandōkst pierrō jelāb Leṭmō teritōrijs, āt ōigizt vabāld immōr kādō ja vōtšō eņtšōn jelāimizkūož.

98.

Jegāidōn āt ōigizt Leṭmōld vabāld ulzō broutšō. Jegāikš, kīen um Leṭmō paš, ullōpūol Leṭmōdō um vald kāitsimiz alā, ja tāmmōn āt ōigizt vabāld tūlda tāgiž Leṭmōlō. Leṭmō kuodānikkō āb vōi ulzō andō uļļiztmōdōn, set ku Saeima vizāstōd rovdvaidlizt lieppimižis sādōd suggimižis, až ulzōāndamizōks āb sōtō riktōd Pūojpandōksōs sādōd rištīng pūojōigizt.

(23.09.2004. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 21.10.2004.)

99.

Jegāidōn āt mōtkōd, miel ja usk vabām ōigizt. Pivākuodā um valdōst jarā lagtōd.

100.

Jegāidōn āt sōnā vabām ōigizt, mis sizāl āt ka ōigizt vabāld sōdō, pidō ja lagtō tieutidi, tieutō eņš arrimiži. Tsenzūr um kiēldōd.

101.

Jegāid Leṭmō kuodānikān āt ōigizt pandōksōs sādōd višsō jaggō vōttō vald ja eņtšvōļikštōkst tiestō, nei iž ka tāutō vald dienastō. Eņtšvōļikštōkši vēļtōbōd tāudōigizt Leṭmō kuodānikād ja Eirōp Īt kuodānikād, kis pīdzist jelābōd Leṭmōl. Jegāid Eirōp Īt kuodānikān, kis pīdzist jelāb Leṭmōl, āt ōigizt pandōksōs sādōd višsō jaggō vōttō eņtšvōļikštōkst tiestō. Eņtšvōļikštōkst tiēkēļ um leṭkēļ.

(23.09.2004. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 21.10.2004.)

102.

Jegāidōn āt ōigizt tūlda kubbō ja lūodō seļtšidi, politliži partijidi ja mūqi kubgōndliži organizātsijidi.

103.

Vald kāitsōb jedmōl tieutōd armmēļizt kubbōtulmizt ja kēmizt, nei iž ka piketōd vabāmtō.

104.

Jegāidōn āt ōigizt pandōksōs sādōd višsō kīerō vald ja eņtšvōļikštōks eitōkst pūolō nōvtimiztōks ja sōdō vastūkst sizāliz pierrō. Jegāidōn āt ōigizt sōdō vastūkst leṭkielkōks.

(30.04.2002. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 24.05.2002.)

105.

Jegāidōn āt ōigizt eņtšōm pāl. Eņtšōmtō āb tūoḡ kōlbatō kubgōn interessōdōn vastō. Eņtšōm ōigiži vōib suorāntō set pandōks pierrō. Eņtšōm suņdviṭi jarāvōtāmi kubgōn vajāgōm pierāst um lasktōd set ižkižis suggimižis ižkiz pandōks alizt pāl ōigliz maks vastō.

106.

Jegāidōn āt ōigizt sōdō vabālt ulzō vōtštōd tiēdō ja tiēkūožō, mis vastātōb tām vōimizt ja kvalifikātsijōn. Suņdtie um kiēldōd. Suņdtiēks āb ūo pidāmōst jaggō vōtāmizt katastrofōd ja nānt tulmizt likvidierimizōst ja tie tiēmizt kūoḡ loptāntōks pierrō.

107.

Jegāid tielizōn āt ōigizt sōdō tiēdōd tiēn vāstātijiz maksō, mis āb ūo veitim ābku vald sādōd minimum, nei iž ka ōigizt jegānādīlizt novdōbpāvad ja jegāāigastliz makstōd novdōbāiga pāl.

108.

Tietējiztōn āt itiz lieppimiz ōigizt, nei iž ka ōigizt streikō. Vald kāitsōb amātītōd vabāmtō.

109.

Jegāidōn āt ōigizt sotsiāliz višīņtimiz pāl vaņšipāuvši, tīe ābsōitamiz ja ilmō tiedō īemiz kōrdōl, ja mūši pandōksōs sādōd suggimižis.

110.

Vald kāitsōb ja tigūb abjelāimiz – it mie ja naizvailō, aimō, vaņimiz ja laps ōigiži. Vald īžkist ābtōb saņtlapstōn, lapstōn, kis ātō īenōd ilmō vaņbizt ūoltō agā āt kāndatōn vāgvāldast.

(15.12.2005. pandōks redaktsijs, mis tuļ joudō 17.01.2006.)

111.

Vald kāitsōb rovst tīeritō ja višīņtōb jegāidōn aŗštab minimūmō.

112.

Jegāidōn um opātōks sōmiz ōigiz. Vald višīņtōb vōimizt ilmō maksō sōdō pūojopātōkst ja sidāimizopātōkst. Pūojopātōks um obligāti.

113.

Vald tapārtōb tieud, kuņšt ja mūvīņiz lūomiz vabāmtō, nei īž kāitsōb autōrōigiži ja patentōigiži.

114.

Pārsōnōdōn, kis āt minoritātrovšti, um ōigiz vōidō ja kazāntō eņtš kīeldō, rov ja kultūr īžkitō.

115.

Vald kāitsōb jegāid ōigiži jellō jōvāmēļizōs immōrgouņs, tarmōs tieutō iļ immōrgouņ azūm ja ūoļikšōs iļ sīe vōidamiz ja parāntimiz.

116.

Pārsōn ōigiži, mis āt sādōd Pūojpandōks īdōksimdō kūdōs, īdōkskimdō seismōs, īdōkskimdō kōdōksmōs, saddōs, sadā tuoizōs, sadā kuolmōndōs, sadā kūdōs ja sadā kōdōksmōs paragrafs, vōib suorāntō pandōksōs sādōd suggimižis munt rovst ōigizt, demokrātliz vald sāllōm, kubgōn julglit, jōvāvolmiz ja eļd kaitsimiz pierāst. Sīes paragrafs nimtōd sādōkst alīzt pāl vōib suorāntō ka usklīzt arrimizt tieutimizt.

J. Čakste,
Pūojpandōkskub prezident
R. Ivanovs,
Pūojpandōkskub siktār

(Aktuāli redaktsij 2012. āigasts – 90 āigastō pierrō Pūojpandōks vastōvōtāmizt.)